

Eugeniusz Gołąbk

Moje odniesienia do książki pn. "Ewangelia wg Św. Jana na kaszubski tłumaczona"

Acta Cassubiana 12, 365-373

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Eugeniusz Gólabk

Mòje òdniesenia do ksążczy pn. *Ewangelia według św. Jana* *na kaszubski tłumaczona*

Na mòje 61 ùrodzèznè córcki pòdarowałè mie ksążkã pòd wèżi wémienionym nòdpisã, chtèrny autorã je òjc dr Adam Ryszard Sykòra¹. Co pròwda, ksążka òsta wèdonò drèkã ju sztèrè lata temù, ale na pewno nie wszètcè jã znają. Ksążka mò, co pròwda charakter nòùkòwi, adresowónò je przede wszètczim do biblistów. Ale mészlã, że mòże zaczekawic wszètczych lubiénców kaszèbiznè, chtèrny naléżã w ni òpis historii kaszèbszczi pismieniznè biblijny, òd XVI w. jaz pò dzysészé czasè. Przede wszètczim jednak sã w ni dokładno analizowóné trzè przelòżènczi Ewanielii sw. Jana na jãzèk kaszèbszczi, w tim jeden tekst stòrodòwny z XVI wièkù.

Célã negò dzela je „próba oceny ekwiwalencji teologicznej tych przekładów wobec przekładu z języka oryginału, tj. z języka greckiego [dokònónégò przez ò. Sykòrà – E.G.] (...). Dãżenie do jego osiãgniècia poprzedzac bédzie syntetyczny zarys całòsciowego dorobku translatorskiego w języku kaszubskim oraz badania majãce ukazać sylwetki tłumaczy pod kątem ich kwalifikacji jako translatorów tekstów biblijnych, oraz ich warsztat translatorski”².

* * *

Autor, òjc A.R. Sykòra (francyszkòn), pòchòdzący z Wejherowa je dokto-rã teologii biblijny i m.jin. tłómaczã z jãzèków òriginalnèch na pòlsczi dwùch lèstów sw. Pawła, a téż na kaszèbszczi Ewanieliów Marka i Jana, co je baro wòżnym faktã w dziejach kaszèbiznè. Jak je wiedzec mòje i ks. Grèczè tłómaczenia Bibliji bëlè dokònóné z pòlsczèznè³, a ò. Sykòra przekłòdòł ne

¹ A.R. Sikora, *Ewangelia według św. Jana na kaszubski tłumaczona*, Uniwersytet im A. Mickiewicza, Wydział Teologiczny, Poznań 2006.

² W ksążce na s. 21.

³ Ò mòjèch tekstach je wiedzec, że sã òne przelòżóné „z pòlsczégò na nasze”. Tak samò, z pòlsczégò, przènomni wikszim dzélã, tłómaczil ne sztèrè Ewanielie ks. Grècza, co dokòzòł prof. Edward Bréza i z czym sã na ògle zgòdzò ò. Sykòra. Pròwdac, na òbkòdkù „Biblèji” stoi: „Z łącznè przelòżèł”...

Ewanielie prosto z j. grecczégò. Autor je tej òsobą kòmpetentną w sprawach tekstów biblijnëch, téż jich kaszëbsczich wersji. Jegò doróbk nôùkòwi i translatorczy, nimò młodégò wiekù, je pò pròwdze bógati, ò czim świòdçi spis dokòzów òjca Sykòrë, zamieszczony przë kùncu ksążczy.

W òmówiõny tu ksążce ò. Sykòra nôprzòd przedstòwiò dôwné, jesz XVI-wieczné tekstë biblijnë, tzw. Perikòpë Smòldzyńszcë napisóné w pòlszczënie z przëmieszczą kaszëbiznë. Przëtòczò zdania dôwniészich i nowszich ùczalëch, np. F. Lorentza czë H. Pòpòwsczi-Tabòrszci, chtërny stwierdzëlë, że przë jich ùsòdzanim autorzë – Szëmón Krofej i Michòł Brüggemann (jin. Pontanus, Mòstnik) – kòrzëstelë z tekstów biblijnëch pòlszczich (np. J. Wujka) i niemieczzich (np. M. Lëtra).

Pò òglowim òpisu nëch zabëtków jãzëkówëch, òjc A.R. Sykòra przedstòwiò nowszë, dwadzecewieczné przelòżënczi tekstów biblijnëch. Bò jak wiémë, nowòczasnò pismienizna kaszëbskò narodzëła sã dopiërkù w II pòłowë XIX w., a rozwinãła w wiekù XX. Jak pisze autor: „Po kilkuwiekowej przerwie (...) pierwsza próba przekładu *Biblii* na jëzyk kaszubski podjëtą została na Pomorzu Gdańskim już w latach sześćdziesiątych XX wieku przez osobę świeckã: przekład perykopy z *Ewangelii według św. Marka* Alojzego Nagla opublikowano w roku 1973”.

Tu wëpòdò mie wspòmnaç ò jesz jedny, ò wiele rëchlësi próbie przelòżëniò Ewanielii, ò jaczi ò. Sykòra nie wié. Chòdzy ò przelòżënk fragmentu Ewanielii (wierã sw. Marka) przez pisarza z karna Młodokaszëbów, Jana Karnowsczégò (1886–1939). Ten fragment Ewanielii, przepisóny z rãkòpisu na maszynie przez Féliksa Marszòlkòwsczégò jem dostòł òd niégò kòle 1980 rokù na Seminarium Kaszëbsczim w Łącznińci Hëczë A.J. Bòrëszków; u Józwië B. je gwes téż kopia maszynopisa. Równak dzysò ni mògã gò ju nalezc. Bëlë to dwie abò trzë stronë maszynopisu, wëjimk ò ùstanowienim Nòswiãtészégò Sakramëntu. Pamiãtóm taczë mni wicy słowa: „ju nie bãdã pił z jagòdë winnégò krzewù”... Nie wiém, czë mie sã ùdò òdszëkac ten maszynopis. W jaczych latach J. Karnowsczi zabròł sã za to przekłòdanié Ewanielii, nie wiém. Przëpùszczywóm, że w latach 1930. Rãkòpisë pò J. Karnowsczim przejął pò nim Féliks Marszòlkòwsczi.

W swòji ksążce ò. Sykòra zestòwiò z tekstã grecczégò òriginału *Ewanielëjã wedle swiãtégò Jana* ròz w wersji wzãti z Perikòpów Smòldzyńszczich, ròz ks. Grëczë, ròz – Gòłąbka, i tam sam z pòlską Biblijã Tësãclecégò, a téż z *Ewanielëjã wedle swiãtégò Jana* we włòsnym przelòżënkù na jãzëk kaszëbszci. Całi tekst ti Ewanielii, skaszëbiony z grecki przez ò. Sykòrã je téż zamieszczony w òmówiõny ksążce.

Mie jednak, jak kòzdi mòże sã domëszlac, czekawilo przede wszëtczim to, co ks. Sykòra pòwiòdò ò *Nowim Testameńce* Eugeniusza Gòłąbka⁴ i ò tzw.

⁴ *Swiëté Pismiona Nowégò Testameńtu*, na podstawie Biblii Tysiąclecia, wyd. II popr. skaszëbil Eugeniusz Gòłąbk, Gdańsk-Pelplin 1993.

Kaszëbsczi Biblëji ks. Francyszka Grëczë⁵. Tej rzekã òd razu, że jem baro rôd z tegò, że robòta mòja i ks. Grëczë doczeka sã rzetelny, tak wjimny analizë nõukòwi, dokònóny przez profesjonalistã, ò. Sykòrà. Cëłã ti pòdrobny kriticzi biblijny bëło midzë jinszima sprawdzenié wiérnoscë (rzetelnoscë) naszich przelòżënków. Je to tim wòrtniészé, że autor nie analizëje nëch tekstów le z wëgòdny pòzycji kriticza, ale sòm je tlòmaczã Swiãtëch Pismionów, tej zdòwò sobie sprawã z trudnoscy ti robòtë. Dzãka ò. Sykòrze mómë newszi, doskònalszi przelòżënk ju dwùch Ewanielii i tã tu wòznã ksãżkã. Spòdzëwómë sã terò dalszich dokòzów, bógacacëch doròbk kaszëbiznë...

* * *

Nie mdã tu òmòwiòł całi ksãżczi, strona pò stronie, le pòzwòłã so niejedne rzeczë wëjasnic i z niechtërnyma ùdbama ò. Sykòrë përzinëszkã sã pòspierac:

Òjc Sykòra zauważił, że: „EG (Gołãbk) opuszcza część zdania zawartego w J 21,17 „*zasmucił się Piotr, że trzy razy powiedział mu: czy Mnie miłujesz?*”. Pò pròwdze, tak je. Tej zaròzka jem sã dokòpòł do swòjégò maszinopisu ti Ewanielii i òkòzało sã, że ten dzël zdaniò („*Pioter sã zasmùcył, że trzë razë mù rzekl: miłujesz të Mie?*”) tam jistnieje. Le pewno òn wëpòł przë wpisywanim do kòmpùtra. Zdòrzò sã, kò jesmë leno lëdzama. Bò wejle, òkazëje sã, że chòc ò. dr Sykòra je znòwcã Biblëji, tész wszëtëczégò nie wié... Jidze mie tu ò sprawa „*wãbòrków*”.

Hewò ò. Sykòra wëtikò mie i ksãdzu Grëczi, że przë òpisu wieselégò w Kanie Galilejszczi jesmë ùzëlë słowa „*wãbòrczi*”, zamiast „*miarë*”. W tekscë Biblëji Tësãclecégò je: „*Stalo zaś tam sześć stągwi kamiennych (...) każda mogła pomieścić dwie lub trzy miary*”. Jò to òddòwóm słowama: „*A stojalo tam szesc kamiannëch statków (...) w kòzdi z nich wchòdało dwa abò trzë wãbòrczi*”. ks. F. Grëcza: „*A bëło tam szesc glënianëch kùflów (...) w kòzdi mógł włóc dwa do trzech wãbòrków*”.

Jak zaznòczò ò. Sykòra, w „*kaszëbsczim*” wãbòrkù sã miescy jaczé 10 do 12 litrów wòdë, co pòmnożoné przez szesc (statków) daje 120 do 180 litrów. A wedle biblistów w jeden statk kamianny wchòdało kòle 80 do 120 litrów, tej Jezës przemienił we wino òd 480 do 720 litrów wòdë. Ò. Sykòra to kòmentëje tak: „*Poza ewidentnym jednak błędem rzeczowym może tu mieć miejsce (...) zniekształcenie teologicznej wymowy tekstu. (...) Jan chciał podkreślić prawdę o nadejściu czasów mesjańskich, których znakiem miała być obfitość dóbr*”.

Skądka te wãbòrczi? Hewò òtmikóm Biblëjã J. Wujka i ju móm: „*Było tam sześć stągwi kamiennych (...) mieszczących w sobie każda po dwa albo trzy wiadra*”. Pòdobnie je w NT ks. Sewerina Kòwalsczégò, i w protestancczich biblëjach tész z grecczégò jãzëka przelòżonëch: w wëdóny w 1961 r., òpiarti bòdòj na Biblëji Gduńsczi z XVI w., czë w nowim protestancczim przelòżënkù

⁵ *Kaszëbskò Biblëjò, Nowi Testament, IV Ewanjelje. Z łacëznë przelòżël na kaszëbsczi jãzëk ks. Franciszek Gruzca. Hlondianum, Poznań 1992.*

z 1975 r. – Mészlã, że tlómaczowie wòlelë ùżëwac te „wiadra” czë „wãbórczi”, bò słowò „miara” je dosc wieloznaczné.

Òd razu, przë leżnosćë pòrësã sprawã „glënianëch kùflów”, jaczé w „Biblëji” ks. F. Grëczë są òdpòwiednikã pòlsczégò wërażeniô „stagwi kamiennych”. Jak wiémë, kaszëbsczë *kùfel* je òdpòwiednikã pòlsczégò *garnek kamienny*. W taczych kùflach sã przòdë trzymało zasoloné miãso czë szmòlt, a téż dzys lëdzë w nich kwaszã gùrczi. Bò taczi kùfel je zrobiony ze specjalny, dobrze wëpòlony glënë, chtërna je cwiardô jak kamién (glëna wëpòlonô ju nie je sërowã glëną, le òrtã kamiénia, tak samò jak beton mómë rzòdci i zestãgli na kam). Ó. Sykòra pisze, że „łaciński wyraz jednoznacznie wskazuje na przedmiot został wykonany z kamienia, a nie z gliny. Biorąc także pod uwagę opinie tych egzegetów, którzy w *lapidae hydriae* dostrzegają nawiązanie do symbolu „kamiennych tablic”, to przekład o *glënianëch kùflach* staje się zupełnie niezrozumiały”. Sóm ò. Sykòra, w swòjim przëłożënkù Ewanielii Jana ùżiwò wërażeniô *kamiannëch zbónów*. Òd stronë egzegezë je to na pewno lepszé, ale òd stronë techniczny wëkònanié zbóna z kamiénia (jesz zanòlëzi jak cwiardégò) je baro trudné. Kò zbón, to je statk ò cenczych scankach. Tak na chłòpszczi rozëm mòzëmë so docëgac, że ù strédno bògatégò Żëda bëlë to wkòpónë w pòdłògã zbónë (tj. amforë – z wëpòlony glënë – tej wërażenié *kamiannë zbónë* bë bëło takã przenosiã jak „kamienny garnek”...). Ù bògatszych Żëdów mòglë to bëc bëlniészë „kamiannë” statczy, ò grëbszëch scankach, tj. wëkònónë jak kùfel, a nówëzi gdzes, ù baro bògatëch Żëdów bëlë òne mòże z pròwdzëwégò (wierã dosc mitczégò) kamiénia. Czë Żid, ù jaczégò w Kanie òdbëło sã to sławné wieselé bëł baro bògati? – nie wiadomò. Ale ju le ju. Zgòdzóm sã ze zdanim, że słowò *kamiannë* je tu kluczowé i trzeba je stosowac. Jò sã ùstrzëgl tegò błãdu – zdaje mie sã, że dzãka prof. J. Trédrowi – i jem zastosowòł wërażenié *kamianëch statków*. Ale przëznajã sã, że przë robòce nad NT jem sã téż zastanòwiòł nad tima *kùflama*.

* * *

W „Zakùnczenim” ò. A. R. Sykòra przedstòwiò pòdsëmòwanié swòji taksatë (òcenë) nëch trzech przëròwnywnëch przëłożënków Ewanielii sw. Jana – z Perikòpów Smòldzyńszich, z „Biblëji” ks. F. Grëczë, i ze Sw. Pismionów E. Gółãbka. Pòwtòrzò glówné wëdbë (wniosczë) do jaczych doszedł w pòprzednëch rozdzëlach ksãzcy. Stwierdził, że na ògle wszëtcë trzej tlómacze wëkònelë swòjã robòtã ùtcëwie i nimò drobnëch pòdetkniãców czë braków starelë sã ò jak nòwiérniészë przekòzanié mëslów òriginału. „Wszystkie trzy tłumaczenia, pozostając zasadniczo wierne swoim tekstom wyjściowym, nie oddalają się zbyt od przesłania teologicznego zawartego we współczesnym krytycznym wydaniu tekstu biblijnego, co wskazuje zarówno na dużą zbieżność samych tekstów wyjściowych z tekstem Nestle-Aland 27, jak i na dbałość autorów tłumaczeń, aby Słowo Boże oddać z jak największą dokładnością”.

* * *

Chcã sã jesz òdniesc do zdaniò z ksążczi ò. Sykòrë (s. 442), że: „E. Gołabek (...), nie posiadając wykształcenia teologicznego, zmuszony był do uzupełniania podstawowej wiedzy z tego zakresu zarówno poprzez konsultacje z kompetentnymi osobami – z językoznawcami (E. Brezą, J. Trederem), literatem (J. Trepczykiem) i biblistą (bp. H. Muszyńskim) jak i poprzez lektury z zakresu biblistyki”. – Z grëbsza je to pròwda. Le żelë chòdzy ò teologiã, to J. Trepczik niewiele mógł mie pòmòc... Co jinégò w sprawach jãzëkówëch, to jo. Co pròwda, ne konsultacje jãzëkówë w przëpòdkù profesorów E. Brëzë i Trédra zanòlégalë na tim, że òni przezdrzelë róz czë dwa razë maszinopisë i tam sam pòdpòwiedzëlë mie jaczës słowò. Ale przëjãcë jich pòdpòwiescy czë odrzucenié, to bëła le mòja wòlnò wòlò. Z biskùpã H. Mùszinšczim jesmë leno wëmienilë pò jednym lësce, ju pò zakùnczeniu pròcë nad tekstã NT, czëj maszinopis żdòł na òpiniã kòscelnã⁶. Ksądz biskùp niżòdnëch ùwògów jãzëkówëch ani teologicznëch mie nie ùczënił. Pròwdã je, że jem dopełniwòł swòjã (nie)wiedzã pòprzez lekturë. Z czasã, w miarã pòstãpù robòtë nad tekstã NT jem sã doròbiòł tegò biblicznégò „warsztatu” (w barzi pòwszednym i przenosnym znaczeniu) – dochòdalë nowé ksążczi, jaczich wikszì dzël je wëmieniony w przëpiskù mòjëch Swiãtëch Pismiòn NT i nabiwòł jem doswiòdczeniégò. Ale na pòczãtkù mòjim całim kapitałã bëłë dobré chãcë i òglowé òczëtanié. Jiné mòje mòcnë stronë, to: a) pòkòra (swiadomòsc włòsnégò nie-douczëlstwa), b) rozsãdk (chto chce mòże to nazwac chitrosã) – staròł jem sã trzëmac jak nòscësi tekstu pòlsczégò „òriginału”; c) łaska Bòzò (czejbë sã człowiek wicy mòdlił, to bë i Dëch Swiãti wicy pòmògl...).

* * *

Przë ti leznoscë dodóm pòrà słów dlò wëjasnieniò całégò tła, na jaczim doszłò do skaszëbieniò nëch Ewanielii. Bò tak so mësłã: dzys, w dobie kòmpùtrów i jinternetu mało chto mòże sobie nawetka wëòbrazëc, w jaczich warënkach òne pòwstòwalë. Co pròwda, Krofëjowi czë Mòstnikòwi bëłò jesz cãzi. Òni mielë leno gãsé pióra i papiór, a ksądz F. Grëcza i jò – maszinã do pisaniò (i to bëł nen całi nasz warsztat...). Ale tak ju je na swiece, że kriticã-biblistã ni mùszã òbchòdzëc nasze kłòpòtë sprzed lat czë wieków, wòzny je sòm tekst.

Ùsprawiedlëwienim dlò niedostatków tekstu Ewanielii ksãdza F. Grëczë je to, że òn, jak no sã rzecze miòł ju „swój wiek”. A zdrowiò ju dobrégò ni miòł, bò miòł w zëcym wiele przesłë: kłòpòtë w Seminarium, wòjna, lager Stutthof, marsz smiercë. A pò wòjnie, na plebanii w Sopòce, pòdobno nieròz nad pòrénkã nachòdzëlò gò ÙB, tej òn wëskakiwòł przez òkno i ùkriwòł sã na

⁶ Szkòda, że ò. Sykòra, pisząc tã ksążkã, nie zwrócił sã prosto do mie. Tej jò bë mù niejedne rzeczë szerzi wëjasnił.

smãtôrzu, leżąc midzë grobama⁷. To sã òdbiło na jegò nerwach. Równak w całoscë, ksądz Grëcza miôł lepsze òd mie warënczi do te, żebë òstac kaszëbsczim „Wùjkã”. Mëszlã tu ò jegò znajomoscë kaszëbiznë, a téż ùmiejątnoscach wëniosłëch ze studiów kapłańskich. A pòza tim òn miôł lepsze òd mie warënczi materialné. Mówiã tu ò latach 1980., czej na plebanii w Sopòce ksądz sã zabiéròł za tlòmaczënié Biblëji. Probòszcz, òd niedòwna na starkòwiznie, mało òbòwiązków, na dorãdzym dosc bògatò bibliotekã. Pamiãtóm, stojało tam na pòlëcë wspaniale òpròcowóné, kriticznë wëdanié Psalmów, dze na jedny stronie, pòd sztërzema rézkama psalmù $\frac{3}{4}$ tekstu zajimalë przepisci z kòmentarzama. Jò w tëch czasach miôł niewiòldzë mieszkanié, bialkã i mòlë dzecë „na głowie”, dzesãc gòdzyn pòza dodomã, w robòce, mùzykòwanié wnetk co tidzëni na wiesolach, czwiczenié na jinstrumentach, pisanié felietónów do „Pòmëranii” (co zajmòwało mie trzë abò i sztëre wieczorë w miesãcu), a jész do te robienié pùstaków i bùdowanié nowi chałpë... itd. Na „biblistikã” mie òstòwa całò reszta czasu.

* * *

Trzeba téż wspòmnać ò cëlu (ùtilitarnym, tj. barzi przëzemnym), jaczi przëswiëcòł nóm – mie i ksãdzu Grëczy⁸ – w czasach przekłòdaniò Swiãtëch Pismión. Kò jò miôł nõdzejã (i ks. Grëcza pewno téż), że kaszëbizna rozbrzmiewajãcò w kòscołach ùswiadomi Kaszëbóm, jaczi skòrb pòsòdaja. Ta pròcò nad kaszëbsczima przëlòżënkama Swiãtëch Pismionów miała ùmòcnic w Kaszëbach pòczëcë jich wòrtnotë. Chòdzëło ò pòdniesenié prestizù kaszëbiznë, chtërna miała sã òkazac jãzëkã zdatnym do wësłowieniò subtelnëch mësli zamklëch w biblijnëch tekstach.

A Kaszëbi w mòjim òdczëcym bëlë wnenczas, jész do kùńca lat 1970. nieròz zgardzony przez bracy Pòlòchów. Tak bënòmni jò to òdczuwòł, bò tak bëlò w strzodowiskù, w chtënym jem sã òbròcòł. A z drëdzi stronë niemało bëlò taczich Kaszëbów, co ùleglë temù brutalnémù cëskòwi i ju nie chcelë sã przëznawac do kaszëbstwa, pòniżelë sami se i gardzëlë swòjizną. Ùdba wëdòbëcò Kaszëbów z tegò ùpòkòrzeniò na pewno bëlò szlachetną sprawã, miãł Bògù... I ti sprawie jem chcòł służëc. Te sprawë sã przewijałë w naszich rozmòwach w Zrzeszeniù i w mòjëch rozmòwach ze starszima „Zrzeszińcama”, w tim téż z ksãdzã Grëczą. Pò cëchù jesmë liczëlë (przënòmni jò) na pòzëtk dëchòwi dlò Kaszëbów plënacý z zajinteresowaniò Swiãtima Pismionama w kaszëbsczij jãzëkòwi.

⁷ Wiém ò tim òd bialczy ze Sopòtu (krewny Jerzégò i Henrika Stachùrszczich), chtërna w nëch pòwòjnowëch latach mieszka krótkò na plebanii.

⁸ Ks. Grëcza w przedesłowiu do „Ewanielii” pisze: „Pragnë dopomóc młodszyùm pokoleniom Kaszubów, aby nie zapomnieli jëzyka swych ojców, któremu grozi zagłãda. (...) Pragnë im przybliżyc autentycznosc wymowy i dac im do rëki niejako »elementarz kaszubski« w postaci Pisma Swiãtego”.

* * *

W òmówióny ksażce ò. Sykòra przérównywô le tekst sami Ewanielii sw. Jana w rozmajitëch wersjach jãzëkówëch. Ale mòże czedës bądze chcôł przérównac téż ne trzë pòstałé Ewanielie. Bò prawie jem sã dowiedzôł, że ò. Sykòra ju zdąził je wszëtczé „skaszëbic” z greczi. Na przelôżënczi dalszych dzéłów NT przez òjca Sykòrã, prosto z greczi trzeba jész bądze pòzdac. A timczasã jistnieją mòje przelôżënczi (z pòlszczëznë): Nowi Testamënt, Psalmë i wëjimczy ze Stòrégò Testamëntu włączoné do Lekcjonarza „To je słowò Bòzë”. Mészlã równak, że w nôblëższym czasie dokładnò analiza pòrównawczò wszëtczych mòjëch przelôżënków tekstów biblijnych przez òjca Sykòrã mie nie grozy. A przëdałobë sã jész zanalizowac kaszëbiznã przëpisków w NT Gòłãbka...

Wiadomò, że „mój przelôżënk NT je w miarã dokładnym skaszëbieniem tekstu NT zawiartégò w BT („adaptacją Biblëji Tësacłecò”), w tim téż dosc bògatëch kòmentarzi wprowòdzającëch do pòszczególnëch tekstów NT, i ùmieszczonëch pòd głównym tekstã przëpisków wëjasniwającëch. W procëmkù do te Biblëja” ks. Francyszka Grëczë, to są tak pò pròwdze le same sztërë Ewanielie (dosć prosti, lótwi tekst, w procëmkù do np. Lëstów). A przëpisci są tam krótcëchné i je jich niewiele.

Mògã rzec, że nôwikszą trudnosc w tlómaczenim mie sprawilë nie Lëstë sw. Pawła, le prawie ne kòmentarze i przëpisci. Chòc mòże nie bëło to zadanim jaż tak òdpòwiedzalnym jak przelôżënié włòscëwégò tekstu biblijnegò. Bò jich analizã dzys niżòden biblista sã nie zajimò... Całò trudnosc zanòlégò na tim, że te kòmentarze i przëpisci są pisóné specjalisticznym jãzëkã biblisticznym, nôukòwim. W nich trzeba bëło, chcąc nie chcąc, zastosowac niejeden neologizm czë pòlonizm abò jinternacjonalizm. A do te jész w nëch przëpiskach je całi trëmąd skrótów, òdnieseniów do pòszczególnëch ksągów ST i NT, numrów wersëtów. „Wklepiwanié” tegò na maszinie, to bëła baro zmùdnò robòta. A jész zmùdniészò wierã bëła kòrekta, chtërną z benediktińską cerplëwòtą sã zajmowała wastnò Maria Kòwalewskò z Gdini, przòde redaktorka w Wëdòwnictwie Mòrszim.

* * *

Ksãdzu F. Grëczë ùdało sã mie përnã ùrëchlëc. Ale kò przez pierszé trzë czë sztërë lata jò le sóm òròł na tim kaszëbsczim biblijnym pòlu. I czejbë jem chcôł, to mógł jem sã zacząc starac ò drëk sztërzech Ewanielii ju dzes w 82 czë 83 rokù, tj. w czasie, czej ksãdz swòji robòtë nad Ewanieliama jész ni miòł nawetka zaczątë. Bò trzeba rzec – ò czym wspòminò téż ò. Sykòra – że dzãka mie (przeze mie sprowokòwóny...) ks. F. Grëcza tã robòtã przë Biblëji w całoscë zaczął. Co pròwda, mie téż chtos mùszòł sprowokòwac. To Barnim Rulewsczi mie pòdszëpnął, że jistnieje pòtrzeba skaszëbieniò Swiãtëch Pismiòn.

Niedòwno jò rzekł Darkòwi Majkòwsczëmù dlò Stegnë: „Żelë jidze ò ks. A. Sykòrã, to baro sã ceszã, że mómë taczégò pròwdzëwégò biblistã, Kaszëbã.

Le mészlã, że z jedny stronë zdrzec, ksãdzu Sykòrze je ju lži przekładac ne tekstë na kaszëbsczé, bò òn mô ju gòtowi wzór biblijny kaszëbiznë. Tzn. mô dwa wzorë, mòdła: mój i ks. Grëczë. W czasach, czej jò sã bròł za przekłòdanié N.T. bëło czësto jinaczi. W mòjim przëpòdkù to sã łączëło jesz z przelòmiwanim pewnégo tabù czë szarganim swiãtoscë przez niedouczëlca... Ale to bëł téz përzniã „temat tabù” dlò ksãdza Grëczë. Bò hewò conòmni do 1980 r. ksãdz F. Grëcza bëł zdaniò, że kaszëbizna jesz nie dorosła do rolë jãzëka biblijnégo. Mòzlwé, że nawetka miòł w tim dzél pròwdë... Sóm nôležòł do karna Zrzeszińców, chtërny w ti kaszëbsczi mòwie dosc tëlé namacëłë... (...) Jò szukòł taczëgò wzoru kaszëbiznë, chtëren bë nôlepi „strojił” w fãkcji jãzëka biblijnégo. Sprawa jãzëkòwégò mòdła, tzn. wzoru czë standardu kaszëbiznë, w przëpòdkù Swiãtëch Pismionów je baro wòznò. Taczé wzorë ju jistniãłë, np. *Remùs A. Majkòwsczëgò* (kaszëbizna pòłniowò, përzniã pòlaszacò), *J. Drzëdzòn* (zëlë pòminãc bëlaczenié...), kaszëbizna „zrzeszińskò” itp. Zrzeszińcowie mielë nôwikszë doswiòdzenié w stosowanim kaszëbiznë jakò jãzëka publicysticzi i to mie przekònywało, bò mie téz szło ò to, zëbë jãzëk mògł wërzec wszëtkò, co pòmëśli głowa. Ale zrzeszińskò kaszëbizna w wëdanim *Trepczika*, pełnò apartnëch słów, òdròzãła mie swòjã sztëcznosã (chto chce wiedzec, czim to pòchnie, niech spròbùje przeczëtac jaczis jegò referat ò kaszëbiznie, np. *Kaszëbizna w Pomeranii, 1980 r.*). A. Labùda nie bëł wiele co strawniészci. Jakò autor *Gùczów Macka* to jo, pòtrafił pisac dosc letkò. Ale jakò Aleksander Labùda, autor referatów téz lubił ùzëwac apartnégo jãzëka, rojącégò sã òd neologizmów. A przë leznoscë, czej jem gò pòprosył ò wëpòwiedzenié sã, jakò kaszëbizna mdze nôlepszò jakò jãzëk biblijny, òn mie napisòł, że... nôlepi przez Kaszëbów òstónie przëjãtë Pismò Swiãtë w „kòscelny kaszëbiznie” tj. w wëmòwiònëch z kaszëbska pòlsczich tekstach (szlachã tegò etapù je „Ewanielskò spiëwa”). Jinszi ze Zrzeszińców, Féliks Marszòłkòwsczi mie ni mògł wiele co pòmòc. Òn le ùbòlëwòł nad dialektowim rozbicym kaszëbiznë, a jegò mòch bëł szcerowòny na walkã ze zrzeszeniowim pisënkã... Në i jak wiëmë, ksãdz F. Grëcza, czej sã dobadërowòł, że jò pò pròwdze móm zamiar (smialosc!) skaszëbic te swiãtë tekstë, sóm sã wzał za jich przekłòdanié. Miòł wierã strach, że jò je pòczwarzã czë sprofanëjã (kò taczi Gòłãbk..., a tej jesz ten „brëzowsczi” pisënk...).

* * *

A hewò le jesz pòrã mòjèch ùwògów w sprawie jãzëkã, tj. kaszëbiznë ùzëti przeze mie w NT.

Òjc Sykòra nazëwò niejedne ùzëté przeze mie słowa pòlonizmama, np. *zòcãżnik* (pòl. najemnik). To słowò zapisòł S. Ramùłt; téz pòkrewné: *zòcãżnica* (najemnica) *zòcãżny* (odnoszący sië do zaciãgu, zaciëżny, najemny), *zòcãg* (robotã zaciëżnã, najemnã), Lorentz téz mô (mòzë òd Ramùłta?) słowò *zòcãg*. Orzekanié, co je abò nie je pòlonizmã, to je baro wdãcznë pòle do spekulacji. I pròwdã rzec wnet całò kaszëbizna sã sklòdò z taczych pòlonizmów, zëlë nie

licząc germanizmów, rusycyzmów, czechizmów itd. Le môli dzél słowizně je „często kaszëbsczi”. Tak je w kòzdim bliskò krewnym jãzëkù. A cëż gadac ò kaszëbiznie, chtërnã chtos nazwòł barzi pòlską òd pòlszczëznë.

Przë pisanim NT staròł jem sã w nym teksce pògòdzëc rozmajité tendencje jãzëkòwé. Z jedny stronë szło mie ò to, żebë bëła to mòwa zrozëmiałò dlò żëjącëch dzys Kaszëbów, żebë gòdzëła jakòs różnice dialektowé i rozmajité tradicje lëteracczé (problem „dialektu” zrzeszińszëgò). W sprawach słowizně jem sã zwrócòł ò pòmòc nòwicy do „Zrzeszińca” J. Trepczika. Përznã mie pòdpòwiedzëlë profesorowie E. Brëza i J. Tréder. Ale kò jò sòm miòł téż jaczé taczé pòjãcé ò kaszëbiznie, wënioslé z dodomù. A do te jò miòł słowòrze: B. Zëchtë, S. Ramùłta (le pierszi dzél, wëcëganiony òd L. Bądkòwsczëgò), A. Labùdë – le nié F. Lorentza (ten słowòrz mielë ks. F. Grëcza i J. Trepczik). Ale słowiznã zanotowóną przez Lorentza jem znòł përnã z jegò „Gramaticzi Pòmòrszczi”. Żelë jidze ò kaszëbiznã zrzeszińską, to niejedne neologizmë są przëdatné, a niejedne le maçą (dublëją słowa autenticzné, pòchòdzacé z mòwë kaszëbszczëgò lëdu). Dzys jò përnã żałujã, że – wezmë na to – zamiast słowa *wzgląd* jò sã dòł namówic na *bóczënk*. Ale w drëdzim wëdanim NT, żelë mie sã to ùdò wëkònac, wëczëszczã tekst téż òd ti stronë.

* * *

Mùszã tu rzec, że chòc ò. Sykòra je kritikã baro wjimnym, to recenzentã je baro (jaż za baro) delikatnym, bò na ògle chwòli òba przëłożënczi – ks. Grëczë, jak i mój – a gani nié za wiele. A jak wiémë, pòchwałë człowiek rôd przëjimò, le z przëjimanim kriticzi je wiedno kãsk gòrzi... Jò te pòchwałë bëlnëgò biblistë przëjimóm z redosçã, a kriticzné zastrzedzi z pòkòrã. A jeżlë Bóg dô mie wëdac mój Nowi Testament jesz rôz, pòstaróm sã ùwzglãdnic wszëtczé ùwòdżi ò. Sykòrë, wëmienioné w jegò ksążcë⁹.

⁹ Tu nawetka mògã sã przëznac, że dzãka pòmòcë Jinstytutu Kaszëbszczëgò (prof. J. Bòrzëszkòwsczëgò), móm ju disketczy z zeskanowónym tekstã mòjégò NT. Le nòprzód mùszã skùnczëc słowòrz pòlskò-kaszëbsczi. A jem z tim jesz baro dalek w pòlu.